

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

(витрати на охорону здоров'я, освіту, науку, соціальний захист та інші) залежать виключно від обсягів концентрації фінансових ресурсів в бюджеті і ефективності їх використання.

Посилення соціальної спрямованості коштів бюджетів створює протиріччя між необхідністю пошуку раціональної структури бюджетних видатків та активним розвитком людського потенціалу. Незважаючи на різні позиції вчених, зрозуміло, що високий рівень розвитку людського потенціалу неможливий у бідній країні, тому єдиною передумовою його зміцнення є реалізація стратегії прискореного економічного зростання на інноваційній основі. Спрямованість державної фінансової політики на реалізацію цієї стратегії передбачає збереження наявного рівня соціальної підтримки та навіть її збільшення за умов оптимізації структури соціальних видатків та забезпечення їх пріоритетного спрямування на розвиток людини.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/> – Назва з екрана
2. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [моногр.] / Л. В. Лисяк – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
3. Лисяк Л.В. Реалізація соціальних пріоритетів бюджетної політики в Україні / Л. В. Лисяк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2006. - № 6. – С. 182 – 186.
4. Огляд виконання бюджету Дніпропетровської області (за даними річних звітів головного управління Державної казначейської служби України в Дніпропетровській області). Офіційний веб-сайт Дніпропетровської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.adm.dp.ua/>
5. Рябушка Л.Б. Роль бюджету в соціальній та економічній стабільності держави / Л.Б. Рябушка // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». - 2012. - №1. – С. 26-36.
6. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку: [монографія] / І.Я. Чугунов. - К.: НІОС, 2003. – 488 с.
7. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання: [Навч. посіб.] / І.Я. Чугунов. – К.: НДФІ, 2005. – 259 с.

References

1. Byudzhetniy kodeks Ukraini : Zakon Ukraini vld 08.07.2010 №2456-VI. : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
2. Lysiak L.V. Byudzhetna politika u sistem derzhavnogo reguluvannya sotsialno-ekonomichnogo rozvitku Ukraini: [monogr.] K. : DNNU AFU, 2009. 600 p.
3. Lysiak L.V. Reallizatsiya sotsialnih prloritetiv byudzhethoi politiki v Ukraini. // Derzhava ta reglioni. Seriya Ekonomika ta pidpriemnitstvo. 2006. № 6. P. 182 – 186.
4. Oglyad vikonnannya byudzhetu Dnipropetrovskoy oblasti (za danimi richnih zvitiv golovnogho upravlinnya Derzhavnoji kaznacheysskoji sluzhbi Ukraini v Dnipropetrovskoy oblasti). Ofitsiyniy veb-sayt Dnipropetrovskoji oblasnoji derzhavnoji admInIstratsiji. : <http://www.adm.dp.ua/>
5. Ryabushka L.B. Rol byudzhetu v sotsialniy ta ekonomichnij stabilnosti derzhavi. Visnik SumDU. Seriya Ekonomika. 2012. 1. P. 26-36.
6. Chugunov I.Ya. Byudzhetniy mehanizm reguluvannya ekonomichnogo rozvitku / Monografiya. K.: NIOS/ 2003. 488 p.
7. Chugunov I.Ya. Teoretichni osnovi sistemi byudzhethogo reguluvannya. Navch. posib. K. NDFI. 2005. 259 p.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Качула Світлана Валентинівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Дніпропетровська державна фінансова академія

вул. Аржанова, 12, м. Дніпропетровськ, 49082, Україна

e-mail: S.kachula@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Качула Светлана Валентиновна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, Днепропетровская государственная финансовая академия

ул. Аржанова, 12, г. Днепропетровск, 49082, Украина

e-mail: S.kachula@ukr.net

ABOUT THE AUTHOR

Svitlana Kachula, PhD in Economic of Science,
Dnipropetrovs'k State Financial Academy
Str. Arzanova, 12, Dnipropetrovs'k, 49082, Ukraine
e-mail: S.kachula@ukr.net

УДК 364.02

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

**Козарезенко Л.В.,
Лопатинська Л.А.**

Предметом роботи є аналіз фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні.

Метою роботи є виявлення проблем у фінансовому забезпеченні соціального захисту населення в Україні, та розробка пропозицій щодо якісних змін в цьому питанні.

Методологія проведення роботи. Використано інструментарій методів наукового дослідження: метод статистичного аналізу, порівняльного аналізу, системного аналізу, логічного узагальнення. Робота виконана за результатами дослідження сучасних наукових поглядів на систему фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Результати роботи. Розкрито сучасний стан фінансового забезпечення системи соціального захисту населення в Україні та виявлено його недоліки. Розглянуто значення Державного та місцевих бюджетів у фінансуванні системи соціального захисту. Проаналізовано основні види видатків зведеного, Державного та місцевих бюджетів та їх динаміку. Наведено ключові принципи та деякі вимоги, які слід враховувати при формуванні видаткової частини бюджету. Окреслено питання реформування фінансового забезпечення системи соціального захисту населення.

Галузь застосування результатів: організація та проведення наукових досліджень у сфері соціального захисту населення, формування основних напрямків державної соціальної політики щодо фінансового забезпечення.

Висновки: Сучасний стан фінансового забезпечення соціального захисту в Україні характеризується наявністю значної кількості проблем. Поліпшення фінансового забезпечення соціального захисту неможливе без зміцнення фінансової бази та підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів. Криза державних фінансів, негативна демографічна, економічна ситуація в Україні вимагає поступової зміни підходів до організаційних принципів в фінансуванні соціальної сфери. Водночас, оптимізація державних витрат на соціальний захист не повинна негативно позначатися на бідних верствах населення, їх добробуті та доступі до соціальних допомог і послуг. Сьогодні назріла нагальна потреба докорінно змінювати ситуацію, що склалася в країні, виводити соціальну сферу на новий, якісно досконалий рівень функціонування.

Ключові слова: соціальна сфера, бюджетні витрати, соціальна допомога, соціальні стандарти, пільги, соціальний внесок, фінансування соціальних витрат, зведений бюджет.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

Козарезенко Л.В.,
Лопатинская Л.А.

Предметом работы является действующая система социальной защиты населения в Украине и ее финансовое обеспечение.

Целью работы является выявление существующих проблем, финансового обеспечения социальной защиты в Украине, и разработка предложений по качественным изменениям в управлении бюджетными средствами и оптимизации их использования.

Методология проведения работы. Использован широкий инструментарий общепринятых методов научного исследования: метод статистического анализа, сравнительного анализа, системного анализа, логического обобщения. Работа выполнена по результатам исследования современных научных взглядов на систему финансового обеспечения социальной защиты.

Результаты работы. Раскрыто современное состояние финансового обеспечения системы социальной защиты населения в Украине и выявлены его недостатки. Рассмотрены значение Государственного и местных бюджетов в финансировании системы социальной защиты. Проанализированы основные виды расходов сводного, государственного и местных бюджетов и их динамику. Приведены ключевые принципы и некоторые требования, которые следует учитывать при формировании расходной части бюджета. Определены вопросы реформирования финансового обеспечения системы социальной защиты населения.

Область применения результатов: организация и проведение научных исследований в сфере социальной защиты населения, формирования основных направлений государственной социальной политики по финансовому обеспечению.

Выводы: Современное состояние финансового обеспечения социальной защиты в Украине характеризуется наличием большого количества проблем, особенно на местном уровне. Улучшение финансового обеспечения социальной защиты невозможно без укрепления финансовой базы и повышение финансовой независимости местных бюджетов. Кризис государственных финансов, негативная демографическая, экономическая ситуация в Украине требует постепенного изменения подходов к организационным принципам в финансировании социальной сферы. В то же время, оптимизация государственных расходов на социальную защиту не должна негативно сказываться на бедных слоях населения, их благосостоянии, доступе к социальной помощи и услугам. Сегодня назрела насущная необходимость в корне менять ситуацию, которая сложилась в стране, выводить социальную сферу на новый, качественно совершенный уровень функционирования.

Ключевые слова: социальная сфера, бюджетные расходы, социальная помощь, социальные стандарты, льготы, социальный взнос, финансирование социальных расходов.

CURRENT STATUS OF FINANCIAL SUPPORT SOCIAL PROTECTION IN UKRAINE

Kozarezenko L.V.,
Lopatinskaya L.A.

The subject of this work is the current system of social protection in Ukraine and its financial support.

The aim is to identify existing problems concerning financial support for social protection in Ukraine, and proposals for qualitative changes in the management of public funds and optimizing their use.

Methodology of work. Used tools wide standard methods of scientific research: the method of statistical analysis, comparative analysis, systems analysis, logic synthesis. This work on the study of modern scientific views on the system of financial support for social protection.

The results. Reveals the current state of financial provision of social protection in Ukraine and found its shortcomings. The role of the State and local budgets to fund social protection system. The basic types of Consolidated, State and local budgets and their dynamics. Shows some key principles and requirements to consider when forming expenditures. Outlined the reform of financial provision of social protection.

Areas of application of the results: Organization and conduct research in the field of social protection, forming the main directions of state social policy for financial support.

Conclusions: The current state of financial provision of social protection in Ukraine is characterized by a number of problems, particularly at the local level. Better financial support for social security is impossible without strengthening the financial base and increasing financial independence of local budgets. The crisis of public finance, negative demographic, economic situation in Ukraine requires a gradual change in the approach to organizational principles in social funding. However, the optimization of public spending on social protection should not adversely affect the poor, their welfare and access to social benefits and services. Today there is an urgent need to radically change the situation in the country, show the social sector to a new, qualitatively perfect level of operation.

Key words: social, fiscal spending, social assistance, social standards, benefits, social contribution, the financing of social spending.

Постановка проблеми. Високий рівень безробіття, уповільнення економічної динаміки, зростання рівня державного боргу, системна політична криза в країні є одними з найактуальніших питань, що вимагають термінового вирішення від Уряду. На фоні ускладнень у економіці в країні стрімко зростає навантаження на соціальну сферу. Зумовлено це тим, що триває явище, коли збільшення обсягів видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення не призводить до якісних змін в соціальній сфері країни. Актуальним для країни є також питання пов'язане із стрімким збільшенням, внаслідок військового конфлікту на сході країни, кількості населення, що потребує соціального захисту. Отже, система соціального захисту населення в Україні потребує підвищення ефективності функціонування. Особливо актуальним, та таким, що потребує наукового опрацювання, є питання реформування фінансового забезпечення системи соціального захисту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансового забезпечення соціального захисту сьогодні притаманна більшості розвинутих країн світу. Тому проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів соціального захисту знаходять своє відображення у працях як зарубіжних так і вітчизняних науковців економістів: А. Сміта, Дж. Кейнса, Ф. Хайека, М. Фридмена, Дж. Бьюкенен, У. Беверідж, Г. Аарон, Г. Еспінг-Андерсен, А. Аткинсон, П. Пірсон, Дж. Стігліц, В. Шмаль, М.Г. Шмідт, В. В. Антропов [1], Л. Чорний [2], С. О. Корецька [3], М. В. Мальчик [5], О. О. Молдаван [6], В. Б. Тропіна [7] та багатьох інших.

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

Рважючи на погіршення демографічної та економічної ситуації в Україні, ця проблема потребує постійного дослідження з урахуванням сучасних соціально-економічних тенденцій розвитку суспільства і державних фінансів, які мають базуватися на світовому досвіді формування та розвитку системи соціального захисту населення з огляду на можливості його адаптації до умов нашої держави.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення існуючих проблем, щодо фінансового забезпечення соціального захисту в Україні, розробка пропозицій щодо якісних змін в управлінні бюджетними коштами та оптимізації їх використання. Для досягнення поставленої мети в статті було вирішено такі завдання: досліджено сучасний стан фінансового забезпечення системи соціального захисту в Україні, виявлено його недоліки; проведено критичну оцінку; запропоновано шляхи удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформаційні процеси, які пов'язані зі змінами в соціально-економічному житті країни та воєнною ситуацією на сході суттєво впливають на відносини у суспільстві. Насамперед, це виявляється в тому, що за останніми дослідженнями ООН зараз в Україні за межею бідності перебуває близько 70 % населення. Доходи українців знижуються, відповідно, зростає кількість малозабезпечених людей. Дедалі більша кількість українців звертається до держави за допомогою та субсидіями, а розміри соціальних виплат скорочуються.

Враховуючи ситуацію, що склалася актуальним питанням є удосконалення системи соціального захисту населення, що повинно базуватися на фінансуванні конкретних заходів, передбачених відповідними державними програмами, які, в свою чергу, мають сприяти розвитку економіки та зростанню якості життя населення до рівня розвинутих країн, що відповідає стратегічним документам - Коаліційній угоді, Програмі діяльності Уряду, місії і цілям Стратегії розвитку «Україна 2020».

Практично, обсяг фінансових ресурсів, що спрямовується на соціальний захист населення, обумовлюється рівнем економічного розвитку країни та науково-обґрунтованим обсягом фонду споживання. Збільшувати видатки на соціальний захист населення можна тільки за умови зростання обсягу ВВП. Отже бюджетні витрати на соціальний захист мають не просто зростати, а сприяти зменшенню показників бідності і забезпечувати мінімальні стандарти споживання для вразливих груп населення.

В таблиці 1 відображено динаміку видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення в 2001-2013 роках.

Як свідчать дані таблиці 1, протягом досліджуваного періоду відбулося суттєве зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, як в абсолютному, так і у відносному значенні. Наприклад, за період 2001-2013 рр. частка видатків у загальній сумі видатків зведеного бюджету зросла майже в два рази – з 15,0 % в 2001 році до 28,7 % в 2013 році. Крім того, частка цих видатків у ВВП також збільшилася - до 2013 року порівняно з 2001 роком майже втричі. В абсолютному вираженні сума видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення з 2001 до 2013 років зросла в майже 25 разів, а % зростання становить 2425,4 %.

Таблиця 1. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні в 2001-2013 рр.*

Роки	Видатків зведеного бюджету України, млн. грн.	% до загальної суми видатків	% до ВВП	% до попереднього року	% до 2000 року
2001	8332,8	15,0	4,1	139,2	139,2
2002	12643,9	21,0	5,6	151,7	211,3
2003	12953,2	17,1	4,9	102,4	216,4
2004	19310,5	19,0	5,6	149,1	322,6
2005	39940,2	28,2	9,1	206,8	667,3
2006	41419,9	23,7	7,6	103,7	692,0
2007	48517,3	21,4	6,7	117,1	810,6
2008	74069,7	23,8	7,8	152,7	1237,5
2009	78872,4	25,4	8,6	106,5	1317,8
2010	104624,1	27,6	9,7	132,6	1748,0
2011	105555,7	25,0	8,1	100,9	1763,6
2012	125382,7	25,3	8,9	118,8	2094,9
2013	145166,0	28,7	10,0	115,8	2425,4

*Джерело: складено за даними Державної служби статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Стрімке зростання частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків зведеного бюджету переважно відбувається на фоні уповільнення динаміки ВВП в країні. Найбільш суттєвим зростання частки цих видатків спостерігалось в 2005 році 206,8 %, тобто більше ніж в два рази порівняно з 2004 роком. Також суттєві показники зростання частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення спостерігалися в 2004 році (149,1 %), 2008 році (152,7 %) та 2010 році (132,6 %). Стабільно високою залишається частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні починаючи з 2005 року, коли відбулося стрімке зростання соціальних стандартів, в тому числі вперше суттєво підвищено виплати по народженню дітей та введено їх диференціацію в залежності від кількості народжених жінок дітей.

Але, не зважаючи на збільшення видатків, за показниками частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в структурі ВВП Україна значно відстає від країн-членів ЄС [8]. Наприклад, в середньому, серед 28 країн ЄС частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в 2012 році становила 29,5 % в той час як в Україні ця частка становила близько 9 %. Найбільшою серед 28 країн-членів ЄС частка видатків на соціальний захист в 2012 році в обсязі 34,6 % мала Данія, Франція - 34,2 %, Нідерланди - 33,3 %. Не менше третини ВВП на соціальний захист і соціальне забезпечення спрямовують Бельгія - 30,8 %, Ірландія - 32,5%, Греція - 31,2 %, Італія - 30,3 %, Австрія - 30,2 %, Фінляндія - 31,2 %, Швеція - 30,2 %, Німеччина - 29,5%, Великобританія - 28,8 %. Варто зазначити, що в цих країнах на соціальний захист та соціальне забезпечення традиційно виділяється висока частка видатків.

Близько четвертої частини ВВП на соціальний захист виділено в Іспанії - 25,9 %, Кіпрі - 23,1 %, Люксембурзі - 23,3 %, Португалії - 26,9 %, Словенії - 25,4 %, Ісландії - 25,0%, Норвегії - 25,5 %.

Близько п'ятої частини ВВП виділено в 2012 році урядами Чеської Республіки - 20,8 %, Угорщини - 21,8 %, Хорватії - 21,2 %, Польщі - 18,4 %, Словаччини - 18,4 %.

Решта країн також мають, порівняно з Україною, високі видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення - не менше 10 % ВВП. Наприклад, Болгарія - 17,4 %, Естонія - 15,4 %, Латвія - 14 %, Литва - 16,5 %, Румунія - 15,6 %, Туреччина - 13,8 % [8].

Окрім значних урядових відрхувань на соціальний захист і соціальне забезпечення країни-члени ЄС мають доступ до значного фінансового ресурсу у вигляді бюджету ЄС, значна частина коштів якого спрямовується на реалізацію важливих соціальних проектів.

Проаналізуємо видатки на соціально-культурну сферу в Україні. Порівняння частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення порівняно з іншими статтями видатків зведеного бюджету України в 2001-2013 роках (за функціональною класифікацією) наведено в таблиці 2. Як свідчать дані таблиці, частка видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення залишається найвищою у структурі видатків зведеного бюджету. Частка цих видатків з 2001 року має тенденцію до збільшення, а найбільша їх частка склала в 2013 році і становила майже третину видатків. Другою за величиною є частка видатків зведеного бюджету на освіту, що також з 2001 року поступово збільшується. На охорону здоров'я зі зведеного бюджету України щорічно виділяється близько 12 %, це є третьою за величиною частка видатків.

Протягом досліджуваного періоду тенденція до зменшення спостерігається у: видатках на оборону, загальнодержавні функції, економічну діяльність та житлово-комунальне господарство. Більш детальний розгляд структури видатків Державного бюджету свідчить про спрямованість витрачання коштів на соціальний захист та соціальне забезпечення громадян, тоді як на такі видатки соціальної сфери як духовний і фізичний розвиток, охорона здоров'я, освіта витрачається на порядок менше коштів. Так у 2007 р. видатки на духовний і фізичний розвиток були в 14,6 рази меншими ніж видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, охорона здоров'я – в 4,6 рази, освіта – в 1,93 рази. Пріоритетність у фінансуванні видів видатків за функціональною класифікацією не змінилася і у наступні роки, поглибилася лише диспропорція та перебік у бік фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Таблиця 2. Динаміка частки видатків зведеного бюджету України на соціально-культурну сферу в 2001-2013 рр.*

Роки	Загальнодержавні функції	Оборона	Громадський порядок, безпека та судова влада	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення
2001	17,0	6,2	7,6	12,6	1,2	2,8	11,6	2,3	17,8	20,9
2002	14,2	5,9	8,4	11,9	1,1	2,3	12,5	2,4	20,3	21,0
2003	13,2	7,0	7,7	16,1	1,2	2,4	12,8	2,7	19,8	17,1
2004	12,0	6,0	7,7	19,1	1,2	2,6	11,9	2,6	17,9	19,0
2005	10,9	4,2	7,2	13,6	0,9	2,8	10,9	2,4	18,9	28,2
2006	11,3	3,6	7,2	15,6	0,9	4,6	11,2	2,5	19,3	23,7
2007	10,7	4,2	8,1	18,4	1,0	2,6	11,7	2,5	19,5	21,4
2008	9,9	3,8	8,7	17,2	0,9	2,9	10,8	2,5	19,5	23,8
2009	10,7	3,1	7,8	13,7	0,8	2,4	11,8	2,7	21,5	25,4
2010	11,8	3,0	7,6	11,9	0,8	1,4	11,8	3,0	21,1	27,6
2011	11,8	3,1	7,7	14,6	0,9	2,1	11,6	2,6	20,5	25,0
2012	11,0	2,9	7,4	13,3	1,1	4,1	11,8	2,7	20,5	25,3
2013	12,2	2,9	7,8	10,0	1,1	1,5	12,2	2,7	20,9	28,7

*Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України

Для оцінки динаміки видатків Державного бюджету важливим є їх порівняння стосовно зміни величини ВВП. Як свідчать дані таблиці 3, у більшості років аналізованого періоду темпи зростання видатків зведеного бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення суттєво перевищували темпи зростання ВВП.

Таблиця 3. Співвідношення темпів зростання ВВП та видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення в 2001-2013 роках*

Роки	ВВП, млн. грн.	Темпи зростання, % до попереднього року	Видатки зведеного бюджету, млн. грн.	Темпи зростання, % до попереднього року	Відхилення
2001	204190	120,1	8332,8	139,2	-19,2
2002	225810	110,6	12643,9	151,7	-41,1
2003	267344	118,4	12953,2	102,4	15,9
2004	345113	129,1	19310,5	149,1	-20,0
2005	441452	127,9	39940,2	206,8	-78,9
2006	544153	123,3	41419,9	103,7	19,6
2007	720731	132,5	48517,3	117,1	15,3
2008	948056	131,5	74069,7	152,7	-21,1
2009	913345	96,3	78872,4	106,5	-10,1
2010	1082569	118,5	104624	132,6	-14,1
2011	1302079	120,3	105556	100,9	19,4
2012	1408889	108,2	125383	118,8	-10,6
2013	1444000	102,5	145166	115,8	-13,3

*Джерело: складено за даними Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Найбільші показники перевищення темпів зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення над темпами зростання ВВП спостерігалися в 2002 році (-41,1%), 2004 році (-20,0%), 2005 році (-78,9%), 2008 році (-21,1%). За досліджуваний період, в цілому, темпи зростання видатків на соціальний захист завжди перевищували темпи зростання ВВП. Винятками були три роки, темпи зростання ВВП яких перевищували темпи зростання видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення.

Лише протягом чотирьох років (2003, 2006, 2007, 2011 роки) темпи зростання ВВП перевищували темпи зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

З прийняттям Бюджетного кодексу України посилилось значення бюджетів як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Поряд з цим у бюджетах обласного рівня та бюджетах АР Крим видатки на соціальні потреби представлені опосередковано, а такий напрямок, як соціальний захист та соціальне забезпечення не представлений взагалі. Тому у вирішенні проблеми бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення акцент зміщується на районні бюджети, бюджети міст республіканського й обласного значення. Згідно Бюджетного кодексу України [9] найвагомішими джерелами фінансування соціального захисту населення є кошти Державного бюджету, місцевих бюджетів, соціальні фонди та витрати, які фінансуються з інших джерел.

В таблиці 4 наведено динаміку частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків зведеного бюджету України за 2001-2013 роки.

Таблиця 4. Структура видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення 2005-2013 рр.*

Стаття видатків	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Соціальний захист та соціальне забезпечення, в тому числі	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	1,99	3,27	4,26	4,26	4,11	4,21	4,91	5,27	5,30
Соціальний захист пенсіонерів	71,7	64,8	57,6	57,6	64,1	64,2	58,5	54,5	60,1
Соціальний захист ветеранів війни та праці	4,83	6,54	5,30	5,30	5,10	4,32	4,43	4,21	3,37
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	8,25	12,4	15,6	15,6	19,0	19,6	23,5	23,8	24,6
Соціальний захист безробітних	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,32	0,18
Допомога у вирішенні житлового питання	4,38	4,23	2,73	2,73	1,62	2,08	2,63	2,87	1,85
Соціальний захист інших категорій населення	7,90	7,59	13,5	13,5	5,22	4,57	5,10	8,24	3,95
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,01	0,01	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,01
Інша діяльність у сфері соціального захисту	0,94	1,08	0,94	0,94	0,79	0,95	0,83	0,74	0,57

*Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua>

Як свідчать дані, найбільшою у структурі видатків є частка видатків на соціальний захист пенсіонерів. Починаючи з 2001 року частка цих видатків зросла з 39 % в 2001 році до 71,7 % в 2005 році та продовжує залишатися стабільно високою. Протягом останніх восьми років частка цих видатків перевищує половину видатків бюджету на соціальний захист. Зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення пояснюється саме зростанням видатків на виплату пенсій. Таке зростання пов'язане зі збільшенням видатків на покриття дефіциту Пенсійного фонду України, який у 2013 році склав близько 22 млрд. грн. [10].

Другою за величиною є частка видатків на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді. Частка цих видатків становить в середньому чверть видатків зведеного бюджету за період 2011-2013 рр.

Що стосується структури видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення Державного бюджету (див табл. 5), то ми бачимо, що лівова частка цих видатків іде на соціальний захист пенсіонерів. За період з 2007 по 2013 рр. ці видатки становили від 82,9 % у 2007 році до 94,0 % у 2013 році.

Таблиця 5. Видатки Державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення 2007-2013 рр.*

Стаття видатків	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
У структурі видатків Державного бюджету, в тому числі	16,77	21,04	21,25	22,83	19,05	19,02	21,95
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	2,89	1,83	1,13	0,98	1,14	1,45	1,04
Соціальний захист пенсіонерів	82,95	79,25	93,00	92,46	91,78	85,70	94,00
Соціальний захист ветеранів війни та праці	1,30	0,81	0,80	0,85	0,88	1,12	1,02
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	0,18	0,15	0,14	0,49	0,51	0,04	0,04
Соціальний захист безробітних	0,34	0,02	0,02	0,01	0,04	0,53	0,29
Допомога у вирішенні житлового питання	3,25	1,69	0,54	1,19	1,15	1,52	0,57
Соціальний захист інших категорій населення	8,42	16,04	4,19	3,57	4,03	9,54	3,00
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,07	0,05	0,04	0,03	0,03	0,03	0,02
Інша діяльність у сфері соціального захисту	0,59	0,17	0,15	0,41	0,45	0,07	0,03

*Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua>

Отже, основна частина (до 70 %) видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення фінансується за рахунок коштів Державного бюджету. При більш детальному аналізі видатків на соціальний захист населення з Державного бюджету за останні роки можна побачити, що найбільша питома вага цих видатків припадає на соціальний захист пенсіонерів, що цілком природно з огляду на значну питому вагу людей літнього віку у складі населення. Так, за даними Міністерства фінансів, за період з 2008 по 2013 роки ці видатки становили від 57,4 % усіх видатків на соціальний захист у 2008 році до 60,1 % – у 2013 році. Слід зазначити, що за аналізований період видатки на соціальний захист пенсіонерів у 2013 році збільшились порівняно з 2008 роком на 44615,3 млн. грн. і становили 87263,7 млн. грн.

Видатки на підтримку сімей, дітей та молоді посідають другу позицію у структурі видатків на соціальний захист населення. Зокрема, в 2008 році на ці цілі було спрямовано 11,57 млрд. грн., або 15,6 % усіх видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, в 2009 році частка цих видатків зросла до 17,4 % (14,3 млрд. грн.) завдяки підвищенню розміру окремих видів соціальних виплат на дітей, а в 2013 році ця сума сягала 35,71 млрд. грн., або 24,6 % усіх видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення. Крім того, окремі складові видатків, які в реальності спрямовуються на вирішення проблем соціального захисту дітей та молоді, фактично фінансуються за рахунок інших видаткових статей бюджету (наприклад, програми оздоровлення дітей та молоді, які фінансуються за статтею «Охорона здоров'я», або субвенція з Державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування закладів, які надають соціальні послуги дітям і молоді тощо).

Таке збільшення частки відбулося в результаті того, що мали місце суттєві темпи зменшення видатків на житлово-комунальне господарство. В 2013 році їх обсяг у зведеному бюджеті досяг 7,7 млрд.грн., що навіть менше обсягу докризового 2008 року, а частка цих видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті зменшилася на 2,5 в. п. до 1,5 %.

Структура видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення місцевих бюджетів представлена у таблиці 6.

Таблиця 6. Видатки місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення 2007-2013 рр.*

Стаття видатків	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
У структурі видатків місцевих бюджетів, в тому числі	18,40	16,74	20,01	22,05	23,15	22,49	25,71
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	7,83	9,57	9,75	10,55	10,62	11,01	11,96
Соціальний захист пенсіонерів	9,16	10,28	9,45	8,74	7,96	7,56	7,13
Соціальний захист ветеранів війни та праці	18,26	15,09	13,23	11,14	9,81	8,86	7,05
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	45,31	49,42	54,75	57,21	58,57	59,63	63,13
Допомога у вирішенні житлового питання	7,69	4,99	3,67	3,82	4,89	4,91	3,86
Соціальний захист інших категорій населення	8,95	8,01	7,16	6,54	6,73	6,29	5,45
Інша діяльність у сфері соціального захисту	2,80	2,64	1,99	2,00	1,41	1,74	1,42

*Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua>

Майже 3/4 усіх коштів місцевих бюджетів в Україні спрямовується на соціальні цілі: соціальний захист і соціальне забезпечення населення, утримання закладів і об'єктів, які належать до соціально-культурної сфери. За даними Міністерства фінансів України, загальний обсяг видатків місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів склав 218,2 млрд. грн. у 2013 році (89,6 % плану), в тому числі по загальному фонду – 194,9 млрд. грн. (96,1 % плану), по спеціальному фонду – 23,3 млрд. грн. (57,1 % плану) [11]. Основна частина цих коштів була спрямована на соціально-культурну сферу, зокрема: на фінансування освіти (33,9 %), охорони здоров'я (22,1 %), соціального захисту та соціального забезпечення (25,7 %). Лише 3,8 % сукупних видатків місцевих бюджетів було спрямовано на духовний та фізичний розвиток, 3,4 % – на фінансування житлово-комунального господарства.

Саме місцеві бюджети значною мірою зумовлюють рівень суспільного добробуту і є одним із основних джерел задоволення життєвих потреб громадян. Разом з цим саме на цьому рівні бюджетного фінансування нагромаджено значний обсяг проблем, що зумовлені як недостатньою фінансовою базою місцевого самоврядування, так і недоліками системи управління та розподілу коштів, недосконалістю міжбюджетних відносин в Україні.

Механізм фінансової допомоги місцевим бюджетам з Державного бюджету ґрунтується на системі вирівнювання, що здійснюється за допомогою трансфертів від центрального уряду, які гарантують, що кожен місцевий бюджет матиме достатньо ресурсів для виконання рівнів видатків, визначених нормами. Фінансування видатків місцевих бюджетів за державними програмами соціального захисту населення провадиться за рахунок субвенцій, передбачених державним бюджетом на відповідний рік, у межах обсягів, затверджених в обласних бюджетах, бюджеті Автономної Республіки Крим, бюджетах міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та у районних бюджетах на зазначені цілі. Таким чином, до субвенцій соціального спрямування належать:

- субвенція на надання пільг з послуг зв'язку та інших передбачених законодавством пільг (крім пільг на одержання ліків, зубопротезування, оплати електроенергії, природного і скрапленого газу на побутові потреби, твердого та рідкого пального, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот) та компенсація за пільговий проїзд окремих категорій громадян;
- субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям;
- субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот;
- субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пального побутового палива і скрапленого газу.

Субвенції на фінансування програм соціального захисту є вагомою складовою трансфертів з Державного бюджету, на яку припадає понад 30 % відповідних ресурсів, що свідчить про надмірну централізацію коштів. А це негативно впливає на прийняття оптимальних рішень у процесі оперативного реагування на певні соціальні проблеми населення регіонів.

Проблема бюджетного недофінансування соціального захисту залишається найбільш гострою. Недофінансування основних напрямів соціальної сфери, що передбачають наявність бюджетного забезпечення - складає близько 15 % номінального ВВП [12]. Але збільшення абсолютних сум і питомої ваги бюджетних витрат на фінансування соціальних галузей ще не гарантує зростання соціальної спрямованості бюджетної політики. Адже соціальний ефект визначається не тільки обсягами фінансів, що спрямовуються на розвиток соціальної сфери, а і мірою доступності її послуг для всіх верств населення та забезпеченню належної якості цих послуг.

Аналіз фінансового забезпечення соціального захисту населення дав змогу оцінити масштаби і рівень бідності в Україні. Головними причинами виникнення та поширення цього явища є: зменшення рівня зайнятості населення, зростання рівня безробіття, скорочення чисельності активного населення, що працює, і зростання чисельності населення, котре потребує соціального захисту (в тому числі переселенці). Станом на 2 березня 2015 року, за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1 099 603 переселенців або 779 147 сім'ї з Донбасу і Криму. 303 038 сім'ї звернулися за призначенням грошової допомоги, 280 993 з них таку допомогу призначено. Всього ж отримувачам перераховано 355 млн. грн., також низький рівень оплати праці та пенсійного забезпечення, заборгованість із заробітної плати і соціальних виплат, відсутність розвинутої системи страхування життєвих ризиків та адресної соціальної допомоги.

Однією з провідних характеристик соціально-економічного устрою будь-якої країни є прагнення до соціальної справедливості. Порушенням цього принципу є той факт, що для різних категорій населення, які потребують соціального захисту, встановлюється єдиний рівень забезпечення прожиткового мінімуму, і при цьому не враховується ніяким чином той факт, що різні групи населення мають різний рівень житлово-побутових умов, стан здоров'я та інші особливі характеристики, а отже потребують диференційованого підходу при встановленні прожиткового мінімуму. Поряд з цим, він не може бути різним для різних категорій населення, оскільки це порушує принцип соціальної справедливості. Тому, тут потрібно знайти певний компроміс між особистими потребами та можливостями держави, що є дуже складним завданням. Доцільним є встановлення єдиного методологічного підходу щодо затвердження однакового рівня прожиткового мінімуму для різних категорій населення, що потребують соціального захисту.

Доцільно вдосконалити методологію формування соціально орієнтованої бюджетної політики країни. Для цього потрібно: оптимізувати механізм регулювання соціальних витрат шляхом розширення поля соціальних показників (стандартів) і включення їх у систему макроекономічних індикаторів: стандартів регіонального споживання продовольчих продуктів і товарів, комунальних, медичних, освітанських, транспортних та побутових послуг; перейти від роздільного визначення обсягів фінансування соціальних витрат за окремими напрямками до формування їх у соціальному блоці бюджету; удосконалити

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

міжбюджетні відносини на основі перегляду наявної системи розподілу соціальних обов'язків і фінансових потоків між державним та місцевими бюджетами. Пропонуємо співвідношення джерел фінансування соціальної інфраструктури за рахунок коштів Державного і місцевих бюджетів встановити 10:90; складати проекти регіональних соціальних бюджетів з урахуванням міжрегіональних зв'язків.

Для ефективного використання державних коштів необхідно впровадження адресних соціальних допомог. Для цього треба задіяти три напрямки реформування: скасування пільг, жорстка прив'язка до доходів конкретної людини і монетизація деяких видів пільг. Також для цього потрібно послідовно проводити роботу в таких напрямках: формування банків даних отримувачів адресної допомоги; оснащення регіональних установ соціального захисту необхідною обчислювальною технікою; підготовка методичних рекомендацій щодо організації роботи з надання адресної соціальної допомоги; здійснення підготовки спеціалістів з надання адресної соціальної допомоги.

Ці заходи зможуть запобігти споживацьким настроям у населення, та спонукати його до забезпечення якісного рівня життя за рахунок власної праці. Збільшення обсягів видатків соціально-культурної сфери заради зростання індексу людського розвитку виявляється не виправданим, бо це призводить до важких негативних наслідків для населення у майбутньому, а саме до формування сталої залежності від матеріальної державної допомоги. Йдучи шляхом зростання соціальних видатків ми отримаємо, все ж таки, більше негативних ніж позитивних результатів, окрім того, позитивні зміни від збільшення соціальної допомоги матимуть лише тимчасовий характер, а негативні – довгостроковий.

У своїй праці Булавинець В. наголошує: «... упродовж тривалого часу головний акцент робиться на підвищення соціальних трансфертів ... що неминуче руйнує мотивацію активної поведінки на ринку праці. Через це соціальні трансферти називають непродуктивними видатками» [13].

Отже, важливим напрямком часткового вирішення проблем зайнятості населення є орієнтація на самозайнятість та залучення незайнятого населення до підприємницької діяльності. Особливо це актуально у сільській місцевості, де термін «самозайнятість» стосується насамперед зайнятих в особистому підсобному господарстві, які виробляють сільськогосподарську продукцію не лише для власного споживання, а й для продажу (або обміну). Тому потрібно активізувати роботу щодо організації кооперативів чи пунктів закупівлі сільськогосподарської продукції у селян.

Висновки.

1. Необхідно розробити систему контролю, яка б забезпечувала цільове надходження коштів, які спрямовують на освіту чи охорону здоров'я.
 2. Поступово забезпечити зростання заробітної плати працівникам соціальної сфери, цим самим мотивуючи їх до вдосконалення та ефективності надання ними певного роду послуг.
 3. Затвердити на законодавчому рівні соціальних стандартів, що реалізуються на території всієї країни.
 4. Побудувати міжбюджетні відносини відповідно до реальної вартості виконання соціальних функцій, що розраховується на базі соціальних стандартів.
 5. Перейняти позитивний зарубіжний досвід фінансування та підтримки соціальної сфери західноєвропейських країн.
- Висновки та рекомендації в цілому спрямовані на удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення і за умови їхнього впровадження сприятимуть зростанню соціально-економічного рівня розвитку держави та підвищенню добробуту народу.

Список використаних джерел

1. Антропов В. В. Социальная защита в странах Европейского Союза. История, организация, финансирование, проблемы / В. В. Антропов. – М.: Экономика, 2006. – 271 с.
2. Чорний Л. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування: аналіт. звіт / [Любомір Чорний, Ольга Романюк, Кирило Романовський та ін.]. – К.: Центр громадської експертизи, 2009. – 104 с.
3. Корецька С. О. Соціальна політика України: теорія, методологія, механізми реалізації: монографія / С. О. Корецька. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 445 с.
4. Лопушняк, Г. С. Бюджетне фінансування соціальних видатків в умовах трансформації економіки [Текст] / Г. С. Лопушняк // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 38-46.
5. Мальчик М. В. Становлення соціального захисту та суспільного добробуту громадян в Україні: монографія / М. В. Мальчик. – Донецьк: Інститут економіки промисловості, 2007. – 228 с.
6. Молдован О. О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ: монографія / О. О. Молдован. – К.: НІСД, 2011. – 380 с.
7. Тропіна В. Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В. Б. Тропіна. – К.: НДФІ, 2008. – 368 с.
8. Евростат. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&rcode=tps00098&plugin=1>
9. Бюджетний кодекс України. Закон від 21.06.2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 37–38. – С. 189.
10. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2013). On the approval of the Pension Fund of Ukraine's budget for 2013 (Resolution from 11.02.2013 No. 101). Retrieved from <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/101-2013-D0%BF> (in Ukr.).
11. Бюджет України: Статистичні збірники Міністерства фінансів України за 2013 р. / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
12. Шлапак В. О. Соціальний захист України за умов ринкової економіки / В. О. Шлапак // Соціум. Наука. Культура: матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-25 листопада 2011 р.) // Київ. – 2011. – № 8. – С. 23-25.
13. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій [Текст]: моногр. / Під ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376 с.

References

1. Antropov, V. (2006). Social security in the EU countries. History, organization, financing, problems. Moscow: Economics (in Russ.).
2. Chornij, L. Of social protection and social security in Ukraine. Real state and prospects of reform: analyt. report / [Chornij Lyubomyr, Olha Romaniuk, Kirill Romanovsky et al.]. – K: Center for Public Examination, 2009. – 104 p.
3. Koretska, S. (2010). The social policy of Ukraine: theory, methodology, mechanism of realization. Donetsk: Yugo-Vostok (in Ukr.).
4. Lopushnyak, G. State funding of social spending in the economic transformation [Text] / Lopushnyak Galina // Finance of Ukraine. – 2011. – № 10. – P. 38-46.
5. Malchuk, M. (2007). The formation of social security and public welfare of Ukrainian citizens. Donetsk: Institute of Industrial Economics (in Ukr.).

6. Moldovan, O. (2011). *The state finances of Ukraine: experience and perspectives of reforms*. Kyiv: NISR (in Ukr.).
7. Tropina, V. (2008). *Fiscal regulation of public social development*. Kyiv, SRFI (in Ukr.).
8. Evrostat : <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00098&plugin=1>
9. Budget Code of Ukraine. Law from 21.06.2001 № 2542-III // Supreme Council of Ukraine (BD). - 2001. - № 37-38. - P. 189.
10. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2013). *On the approval of the Pension Fund of Ukraine's budget for 2013 (Resolution from 11.02.2013 No. 101)*. Retrieved from <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/101-2013-D0%BF> (in Ukr.).
11. *The budget of Ukraine: Statistics of the Ministry of Finance of Ukraine for 2013 / Official web site of the Ministry of Finance of Ukraine. : [Electronic resource]. - Access: www.minfin.gov.ua*.
12. Chlapak, V. *Social protection Ukraine market economy / V. Chlapak // Society. Science. Culture: Proceedings of the Eighth International Scientific Internet Conference (23-25 November 2011) // Kyiv. - 2011. - № 8. - P. 23-25.*
13. *Modernization of Local Finance Ukraine in terms of economic and social transformation [text]: monographs. / Ed. A. P. Kirilenko. - Stockholm: TNEU «Economic Thought», 2008. - 376 p*

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Козарезенко Людмила Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна
Лопатинська Лариса Адамовна, старший науковий співробітник відділу бюджетних видатків соціальної сфери та економічного розвитку ДННУ «Академія фінансового управління», вул. Дегтярівська 38-44, м. Київ, 04119, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Козарезенко Людмила Владимировна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры политической экономики ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина
Лопатинская Лариса Адамовна, старший научный сотрудник отдела бюджетных расходов социальной среды и экономического развития ГУНУ «Академия финансового управления», ул. Дегтяревская, 38-44, г. Киев, 04119, Украина.

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kozarezenko Ljudmila Vladimirovna, PhD, associate professor, assistant professor of economic theory department SHEE «Pereyaslav-Khmelnytsky SPU named Gregory Skovorody»
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08400, Ukraine
Lopatinskaya Larisa Adamovna, senior researcher of the budget expenditures of the social environment and economic development, The Academy of Financial Management, 38-44 Degtyarivska Str., Kyiv, 04119, Ukraine

УДК 336:330.567

СКЛАДОВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Коцюрубенко Г.М.

Метою статті є розробка показників моніторингу фінансового стану домогосподарств як основи для прийняття рішень щодо забезпечення фінансової стійкості.

Предметом проведеного дослідження виступають теоретичні та методичні положення з управління процесом формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарств.

Розрахунок та визначення показників оцінювання фінансового стану домогосподарств мають вагоме значення як для домогосподарства – з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, так і для контрагентів домогосподарства:

- держави – для виявлення резервів щодо залучення вільних коштів домогосподарств до фінансової системи як інвестиційного та кредитного ресурсу; можливості прогнозування зміни фінансової стійкості домогосподарств при змінах державної політики формування доходів, рівня оподаткування тощо;

- для суб'єктів господарювання та фінансових посередників – для проведення оцінювання платоспроможності позичальників, потенційних можливостей інвесторів – учасників домогосподарства.

Впровадження системи критеріїв кожного із показників оцінювання фінансового стану дає змогу проведення порівняльного аналізу як для окремого домогосподарства (зміни в перспективі через проміжок часу, зміни в залежності від очікуваних структурних змін доходів та витрат, зміни в залежності від структури домогосподарства тощо), так і здійснювати порівняльний аналіз фінансового стану домогосподарств між собою.

Комплексний аналіз фінансового стану домогосподарства у відповідності до запропонованих показників формує основу дослідження змін фінансової стійкості домогосподарства та стає передумовою розробки заходів щодо управління фінансовими ресурсами в розрізі зміни фінансової стратегії домогосподарства та структури доходів.

Реалізація заходів щодо управління фінансовою стійкістю забезпечує створення передумов для підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств. З огляду на особливості домогосподарств як учасників фінансових відносин, заходи щодо формування та забезпечення фінансової стійкості домогосподарств розроблено з урахуванням важливості залучення фінансових ресурсів домогосподарств до інвестиційних процесів без погіршення стану фінансування потреб поточної життєдіяльності.

Ключові слова: фінансові ресурси домогосподарств, фінансовий стан, фінансова стратегія.

СОСТАВЛЯЮЩИЕ ОЦЕНИВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ДОМАШНИХ ХОЗЯЙСТВ

Коцюрубенко А.Н.

Целью статьи является разработка показателей мониторинга финансового состояния домохозяйств как основы для принятия решений по обеспечению финансовой устойчивости.

Предметом проведенного исследования выступают теоретические и методические положения по управлению процессом формирования, распределения и использования финансовых ресурсов домохозяйств.